

U ŚW. BARTŁOMIEJA W MIERZESZYNIE

Numer 20 (54)

Mierzeszyn, 19 sierpnia 2012 r.

ISSN 2082-0089

Rok 3

**UROCZYŚĆ ODPUSTOWA
ŚW. BARTŁOMIEJA APOSTOŁA
W MIERZESZYNIE POD PRZEWODNICTWEM
BISKUPA GDAŃSKIEGO EDWARDA O'ROURKE,
25 sierpnia 1935 roku**

Ks. Biskup Edward O'Rourke opuszcza plebanię w Mierzeszynie udając się do kościoła na uroczystości odpustowe św. Bartłomieja Apostoła. Z boku (trzymający książkę) Ks. Jan Paweł Aeltermann, proboszcz Parafii św. Bartłomieja Apostoła w Mierzeszynie.

PIERWSZY BISKUP GDAŃSKI EDWARD O'ROURKE

Edward Aleksander Władysław O'Rourke urodził się 26 października 1876 roku w Basinie, wówczas w guberni mińskiej. Był synem hr. Michała Łazarza O'Rourkego (1824–1894) pochodzącego ze starej irlandzkiej rodziny, i Angeliki von Bochwitz (zm. 1919).

W latach 1888–1890 uczył się w prywatnym gimnazjum oo. Jezuitów w Bąkowicach, następnie w latach 1892–1898 pobierał nauki w Rydze i Wilnie. Dnia 3 czerwca 1898 zdał w Rydze maturę. W latach 1898–1903 studiował na Politechnice w Rydze ekonomię i handel. W tym czasie działał w polskiej korporacji akademickiej „Arkonia”. W latach 1903–1908 odbył studia prawnicze na uniwersytecie w szwajcarskim Fryburgu i teologiczne na uniwersytecie w Innsbrucku. Niższe święcenia kapłańskie otrzymał w 1907 w Wołkowysku, wyższe w tym samym roku w Kownie.

W latach 1908–1911 był profesorem historii Kościoła oraz języków francuskiego i niemieckiego w seminarium duchownym w Petersburgu, jednocześnie był duszpasterzem w osiedlu

robotniczym Kołpino k. Petersburga. Od 1911 do 1917 roku był proboszczem wielonarodowościowej parafii św. Stanisława w Petersburgu. Z wiernymi musiał się porozumiewać po rosyjsku, polsku, litewsku, lotewsku, niemiecku i angielsku. W 1912 roku został honorowym kanonikiem kapituły mohylewskiej w Petersburgu. W latach 1917–1918 był wikariuszem generalnym diecezji mińskiej. W tym samym czasie należał do Rady Polskiej Ziemi Mińskiej.

Dnia 29 września 1918 został mianowany biskupem diecezjalnym diecezji ryskiej. Sakrę biskupią przyjął 15 grudnia 1918 roku w Wilnie. Władzę w diecezji ryskiej przejął w 1919 roku. Przeprowadził reorganizację Kościoła katolickiego na Łotwie i dbał o należyty poziom nauczania w seminariach duchownych, ale ze względu na swe nietotewskie pochodzenie napotykał duże trudności. W 1920 roku z powodu narodowościowych (nie był Łotyszem) złożył rezygnację z funkcji biskupa ryskiego. W latach 1920–1921 był biskupem tytularnym Canei i delegatem apostolskim na kraje bałtyckie. W 1922 roku został administratorem apostolskim Wolnego Miasta Gdańska ze stolicą tytularną Pergamon. Dnia 3 stycznia 1926 roku został mianowany biskupem diecezjalnym diecezji gdańskiej. W sposób szczególny dbał o kaszubską ludność katolicką, odprawiał specjalne nabożeństwa dla polskojęzycznych dzieci, wydał polski śpiewnik kościelny i książeczkę do nabożeństwa, żądał od studentów w seminarium duchownym znajomości języka polskiego, na koniec uzyskał u papieża Piusa XI zezwolenie na utworzenie czterech polskich parafii personalnych w Wolnym Mieście, do czego jednak nie doszło ze względu na protesty opanowanego przez nazistów senatu gdańskiego pod przywództwem Arthura Greisera. Po złożeniu funkcji 13 czerwca 1938 roku został biskupem tytularnym Sofii.

Dnia 26 stycznia 1939 roku zrezygnował z obywatelstwa Wolnego Miasta Gdańska i przyjął obywatelstwo polskie. W tym samym roku udał się do Wsielubia k. Nowogródka do brata stryjecznego Karola Rourkego. Po inwazji ZSRR przeniósł się do Wilna, gdzie przebywał do 1941 roku. Jesienią 1941 roku z pomocą znajomego generała niemieckiego przedostał się przez Królewiec i Berlin do Rzymu. Zmarł tamże w szpitalu sióstr elżbietanek 27 czerwca 1943 roku.

Dnia 17 grudnia 1972 roku jego szczątki przeniesiono do Polski i złożono w kaplicy opackiej (obecnie kaplica grobowa biskupów gdańskich) w katedrze oliwskiej.

Biskup Edward O'Rourke kilkakrotnie odwiedził Parafię św. Bartłomieja Apostoła w Mierzeszynie. Za każdym razem podejmował go proboszcz ks. Jan Paweł Aeltermann. Parafianie szczególnie zapamiętali uroczystość odpustową pod jego przewodnictwem dnia 25 sierpnia 1935 roku.

w.p.

KS. JAN PAWEŁ AELTERMANN PROBOSZCZ PARAFII ŚW. BARTŁOIMEJA APOSTOŁA W MIERZESZYNIE W LATACH 1912-1939

Johannes Paul Aeltermann urodził się 26 czerwca 1876 roku w Gdańsku w rodzinie mistrza szewskiego Franza Aeltermanna i jego żony Elżbiety, z domu May. Po ukończeniu gimnazjum w Gdańsku (1898) studiował w seminarium duchownym w Pelplinie i tam 13 marca 1904 roku otrzymał święcenia kapłańskie. Pracował jako wikary m. in. w Gdańsku i Starogardzie Gdańskim. W początkowym okresie swojej działalności publicznej pomawiany niesłusznie o germanizowanie polskich dzieci, w 1911 roku podał do sądu i wygrał proces z redakcją Pielgrzyma, a rok później z redaktorem Gazety Gdańskiej. Dnia 6 września 1912 roku został proboszczem w Mierzeszynie (w gminie Trąbki Wielkie, 1920-1939 w granicach Wolnego Miasta Gdańska). Prowadził ożywioną działalność społeczną. Dał się poznać jako zdecydowany przeciwnik hitleryzmu:

21 maja 1933 roku, na tydzień przed wyborami do Volkstagu (sejmu Wolnego Miasta), wydał ośmiostronicową broszurkę „Hakenkreuz oder Christenkreuz?” (Swastyka czy krzyż Chrystusowy?) z podtytułem „kazanie przedwyborcze”, w której ostrzegał przed narodowym socjalizmem i wskazywał na jego sprzeczność z zasadami religii chrześcijańskiej. Po dojściu hitlerowców do władzy spotykały go za to szykany, m. in. był aresztowany przez policję. Zwolniony po interwencji biskupa gdańskiego Edwarda O'Rourke, ale bojówkarze narodowosocjalistyczni atakowali jego plebanię i obrzucali ją kamieniami.

Po wybuchu wojny i wcieleniu Wolnego Miasta Gdańska do III Rzeszy, ks. Jan Paweł Aeltermann został aresztowany i zabrany do Nowego Wieca, gdzie rozstrzelano go dnia 22 listopada 1939 roku wraz z grupą ok. 60 Polaków z okolicy (w tym 2 polskich księży). Niezlomny w swej postawie, do ostatka udzielał swoim współwierzniom pociechy religijnej przed śmiercią. Księża zostali zamordowani jako ostatni z tej grupy, wcześniej zmuszono ich do wykopania sobie grobu.

Szczałki ks. Aeltermanna zostały po wojnie ekshumowane i 17 maja 1945 złożone w grobie obok kościoła św. Bartłomieja Apostoła w Mierzeszynie. Jego imieniem nazwano 13 października 2003 Szkołę Podstawową w Mierzeszynie. Kościół katolicki w Niemczech uznaje go za jednego z męczenników wiary XX wieku. W Mierzeszynie prowadzone są starania dotyczące rozpoczęcia procesu beatyfikacyjnego ks. Jana Pawła Aeltermanna. w.k.

Mierzeszyn, wrzesień 1937 roku. Parafianie zgromadzeni przed plebanią z okazji 25. lecia posługi proboszcza ks. Jana Pawła Aeltermanna.

**Wnętrze kościoła św. Bartłomieja Apostoła w Mierzeszynie
- lata trzydzieste XX wieku**

STRONA INTERNETOWA NASZEJ PARAFII: www.parafia.i3k.pl

**NUMER KONTA PARAFIALNEGO Parafia św. Bartłomieja Apostoła w Mierzeszynie
PL3483350003030324372000001 Kod BIC/SWIFT: GBWCPLPP
Bank Spółdzielczy w Pruszczu Gdańskim Oddział Trąbki Wielkie**

**U ŚW. BARTŁOMIEJA W MIERZESZYNIE - Gazeta Parafii św. Bartłomieja Apostoła w Mierzeszynie.
Redaktor naczelny: ks. Andrzej Sowiński, zastępca red. naczelnego: Irena Krzemińska, red. techniczny: Franciszek Sowiński.
Wydawca: Parafia św. Bartłomieja Apostoła, ul. Wolności 17, 83-041 MIERZESZYN, tel. fax: (0048) 58 682 81 78,
e-mail: mierzeszyn@diecezja.gda.pl Cena: dobrowolna ofiara, liczymy także na sponsorów gazety.**